

ВИСВІТЛЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ТЕМАТИКИ В ЗАГАЛЬНОНАЦІОНАЛЬНИХ УКРАЇНСЬКИХ МЕДІА ДО ТА ПІД ЧАС РОСІЙСЬКОГО ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ

А. М. Сушинська, Н. О. Стеблина

Анотація. Стаття присвячена аналізу висвітлення екологічної тематики в українських медіа в контексті повномасштабного вторгнення Росії в Україну. Методологічною основою роботи є якісний і кількісний аналіз публікацій на екологічну тематику у вибраних загальнонаціональних онлайн-медіа України. Застосовано метод контент-аналізу для визначення частоти згадувань ключових екологічних тем та їх динаміки у 2021 та 2023 рр. Також використано порівняльний аналіз для оцінки змін у висвітленні екологічних питань у зв'язку з повномасштабним вторгненням і метод моніторингу медіа, що дає змогу відстежувати тенденції та особливості подання екологічної інформації. Зроблено висновок, що війна суттєво вплинула на фокус медіа, відтіснивши загальноєкологічні теми на другий план. Натомість головною стала проблема збереження українських екосистем, що страждають від бойових дій, тоді як глобальні виклики, як-от зміна клімату та забруднення пластиком, отримують менше уваги.

Ключові слова: екологічна журналістика, висвітлення екологічних тем, суспільне та українська правда, вплив війни на довкілля, зміна клімату.

Екологічні проблеми є однією з ключових загроз для сталого розвитку суспільства. Повномасштабне вторгнення Росії в Україну спричинило значні екологічні наслідки, що охоплюють забруднення довкілля, руйнування природних екосистем і зміну кліматичних умов у регіоні [1]. Водночас змінився і підхід до висвітлення екологічної тематики в медіапросторі. Війна впливає не лише на стан довкілля, а й на спосіб подачі інформації про екологічні проблеми. За даними «Інституту масової інформації» у 2024 р. онлайн-медіа почали менше матеріалів публікувати на екологічну тематику, хоча її важливість значно зросла. Лише 1,4 % від загальної кількості публікацій становлять матеріали на екологічну тематику [2], порівняно з 2021 р. (в цьому році також проводилося дослідження про стан екологічної теми у медіа), у якому було лише 2 % матеріалів, які стосувались екології [3].

Мета дослідження – аналіз якості висвітлення стану екології в українських загальнонаціональних медіа: «Суспільне» та «Українська Правда» під час повномасштабного вторгнення.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати теоретичні аспекти екожурналістики: поняття, основні функції та проблематику;
2. Оглянути та проаналізувати зміну тематики екологічних публікацій з початком повномасштабного вторгнення в українських загальнонаціональних медіа «Суспільне» та «Українська Правда».

Для досягнення мети дослідження проведено контент-аналіз публікацій загальнонаціональних онлайн-медіа, а саме «Суспільне» та «Українська Правда» з січня до червня 2021 та 2023 р. За моніторингом «Інституту масової інформації» саме вони увійшли в «Білий список» найякісніших онлайн-медіа у першому півріччі 2024 р. [4]. Вибірка охоплює статті провідних українських видань, що стосуються екологічних проблем. Було визначено основні ключові слова, які найбільш часто зустрічалися в 10 екологічних матеріалах, а саме: екологія; лісові пожежі; зміна клімату; енергозбереження; забруднення довкілля; стан довкілля; забруднення повітря; пластикове забруднення; кліматична криза; циклон.

Результати аналізу свідчать, що у 2021 р. на просторах «Суспільного» [5] за 6 місяців за ключовими словами було опубліковано 22 матеріали на екологічну тематику.

У 2021 р. було опубліковано 22 матеріали, тоді як у 2023 р. – 46. У 2021 р. екологічні теми з'являлися нерівномірно, переважно у контексті окремих подій, тоді як у 2023 р. відзначено системніше висвітлення, особливо у зв'язку з наслідками війни для довкілля.

У 2021 р. увага зосереджувалася на питаннях зміни клімату, забруднення повітря, акціях із перероблення пластику та ініціативах із заліснення. Найменше матеріалів вийшло у квітні (2), найбільше – у червні (5). Водночас глобальні екологічні проблеми мали обмежене висвітлення.

У 2023 р. частота публікацій значно зросла, особливо у червні (19 матеріалів). Основні теми: наслідки підризу Каховської ГЕС, екоцид, зміни клімату, забруднення повітря, утилізація відходів, знищення природних ресурсів через війну. Це свідчить про посилення уваги до екологічних проблем у контексті воєнних дій.

Подібну тенденцію продемонструвало і медіа «Українська правда» [6]. У 2021 р. за 6 місяців опубліковано 92 матеріали, у 2023 р. – 44. У 2021 р. медіа активно висвітлювало питання циклонів, забруднення повітря, кліматичних змін, екологічних ініціатив. Найбільше матеріалів вийшло у червні (29), найменше – у березні (9).

У 2023 р. «Українська правда» приділила значно більше уваги впливу війни на довкілля: екологічним збиткам від дій РФ, забрудненню територій, зміні клімату. Водночас загальна кількість матеріалів зменшилася, що може вказувати на зміну редакційної політики або зміщення пріоритетів у новинному порядку денному.

Порівняння даних за 2021 та 2023 рр. демонструє суттєві зміни у тематиці та пріоритетах екологічних публікацій у медіа, зумовлені повномасштабним вторгненням Росії в Україну. У 2023 р. кількість публікацій скоротилася майже вдвічі. Це свідчить про зменшення загальної уваги до екологічних тем через переорієнтацію медіа на висвітлення воєнних подій. У 2023 р. значна частина публікацій була присвячена екологічним наслідкам війни: збиткам, завданим природі через агресію РФ, впливу на довкілля окупації та бойових дій. У 2021 р. подібні теми були рідкісними та стосувалися переважно екологічних наслідків на Донбасі.

Воєнні дії стали ключовим фактором, який визначив тематику медіа. Екологічні питання, не пов'язані з війною, відійшли на другий план. Увага до глобальних екологічних викликів (зміна клімату, пластикове забруднення) поступилася місцем питанням збереження екосистем України, що зазнають руйнувань через війну.

Abstract. The article is devoted to the analysis of environmental coverage in the Ukrainian media in the context of a full-scale invasion. The methodological basis of the work is a qualitative and quantitative analysis of publications on environmental topics in selected national online media of Ukraine. The method of content analysis is used to determine the frequency of mentions of key environmental topics and their dynamics in 2021 and 2023. Comparative analysis was also used to assess changes in the coverage of environmental issues in connection with the full-scale invasion, as well as a media monitoring method that allows tracking trends and features of environmental information presentation. The war has significantly affected the media focus, pushing general environmental issues to the background. Instead, the main issue has become the preservation of Ukrainian ecosystems, which are suffering from hostilities, while global challenges such as climate change and plastic pollution receive less attention.

Keywords: environmental journalism, environmental coverage, Suspilne and Ukrainska pravda, the impact of war on the environment, climate change.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Reuters. Ukraine's vast forests devastated in hellscape of war. 10.10.2024. URL: <https://www.reuters.com/investigates/special-report/ukraine-crisis-environment-forests/> (дата звернення: 13.03.2025).
2. Екологія в тіні війни: українські медіа приділяють недостатньо уваги довкіллю. Дослідження ІМІ. *Інститут масової інформації*. 16.10.2024. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/ekologiya-v-tini-vijny-ukrayinski-media-prydilyayut-nedostatno-uvagy-dovkillyu-doslidzhennya-imi-i64300> (дата звернення: 13.03.2025).
3. Фінита ля екологія: джінса, брудна вода, лісові пожежі та трішки ініціатив. Що пишуть про екологію українські медіа? *Інститут масової інформації*. 16.07.2021. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/finita-lya-ekologiya-dzhynsa-brudna-voda-lisovi-pozhezhi-ta-trishky-initsiatyv-shho-pyshut-pro-i40220> (дата звернення: 13.03.2025).
4. Білий список: 11 медіа, що стали найякіснішими. *Інститут масової інформації*. 26.04.2024. URL: <https://imi.org.ua/news/bilyj-spysok-11-media-shho-staly-najyakisnishymy-i60964> (дата звернення: 27.02.2025).
5. Суспільне. Архів новин. URL: <https://suspilne.media/archive/> (дата звернення: 27.02.2025).
6. Українська Правда. Архів. URL: <https://www.pravda.com.ua/archives/> (дата звернення: 28.02.2025).